

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КРИВИЦЬКИЙ ВІКТОР БРОНІСЛАВОВИЧ

УДК 336.02:339.543

**МИТНИЙ КОНТРОЛЬ У ПРОТИДІЇ РИЗИКАМ І ЗАГРОЗАМ
МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Крисоватий Андрій Ігорович,
Тернопільський національний економічний університет, ректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мельник Віктор Миколайович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів;

кандидат економічних наук, доцент
Петик Марта Ігорівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.

Захист відбудеться 27 червня 2019 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий 27 травня 2019 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор**

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Поглиблення міжнародного поділу праці, посилення інтеграції у світовій економіці, входження України в СОТ, експансія митних ризиків і контрабандних явищ у світовому митному просторі все більше зумовлюють залежність економіки України від зовнішньоекономічної діяльності її суб'єктів та митної політики зокрема. Таким чином, митна безпека держави, як складова її економічної безпеки, має важливе значення для сучасного розвитку України.

Пріоритетним фактором забезпечення митної безпеки України є розвиток механізмів здійснення митного контролю, оскільки у сучасних умовах він не сприяє захисту економічних інтересів держави, усуненню порушень митного і податкового законодавств. З економічної точки зору, стратегічним завданням митного контролю має бути збереження та примноження матеріальних і нематеріальних благ суспільства. Зокрема, митний контроль має безпосередньо виконувати функцію дотримання законодавства щодо переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України. Це сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки держави, захисту внутрішнього ринку від неякісного імпорту, а національного товаровиробника – від недобросовісної конкуренції, повноті та своєчасності надходжень митних платежів.

Ефективно організований митний контроль покликаний попередити такі економічно та суспільно негативні явища, як порушення митних правил і контрабанда, які є ключовими ризиками і загрозами митної безпеки України. Внаслідок руху товарів поза митним контролем Державний бюджет України недоотримує надходження від митних платежів. Натомість національні товаровиробники зазнають втрат через нерівну конкуренцію з нелегально завезеними в Україну товарами, що знижує рівень внутрішнього виробництва. З огляду на це стратегічним завданням митного контролю є протидія ризикам і загрозам митної безпеки України.

Вагомим є внесок у створення наукового підґрунтя для формування і реалізації митної політики загалом та здійснення митного контролю зокрема таких українських і зарубіжних учених, як А. Антонова, П. Афонін, І. Бережнюк, Є. Бридун, О. Вакульчик, А. Вдовиченко, А. Войцещук, Л. Вороніна, П. Годме, Ю. Гупанова, Т. Джеймс, О. Десятнюк, О. Запорожець, А. Зарубницький, Ю. Іванов, І. Калашнікова, А. Крисоватий, В. Мельник, Ю. Оніщик, П. Пашко, М. Петик, В. Петті, Н. Погодіна, С. Терещенко, Д. Тесленко, В. Філатов, С. Юрій та ін.

Теоретичні та практичні аспекти моніторингу і забезпечення митної безпеки та її компонент розглянуті у наукових працях А. Бидика, Г. Бобрижної, М. Білухи, Н. Гавловської, М. Губи, О. Гребельника, Є. Додіна, Я. Жаліла, О. Єгорова, І. Іващук, М. Каленського, І. Квеліашвілі, О. Комарова, В. Мартинюка, В. Науменка, К. Новікової, Н. Осадчої, Є. Рудніченко, О. Сенчагова, А. Стельмащук, А. Точиліна та ін.

Внесок вітчизняних та зарубіжних науковців у розвиток організації та здійснення митного контролю є суттєвим, однак місце останнього в системі

мінімізації ризиків і загроз митній безпеці держави залишається недостатньо дослідженим. Крім того, сучасна наукова думка не повною мірою визначає зв'язок митного контролю, митного регулювання та управління митними ризиками, як окремих інструментів реалізації митної політики, що є обов'язковим для оцінювання результатів здійснення митного контролю в контексті його впливу на ефективність розвитку держави та суспільства. Актуальність і необхідність вирішення проблемних питань, які виникають в Україні під час організації, здійснення та оцінювання результатів митного контролю на фоні нових безпекових викликів у сфері митної справи, пов'язаних із сучасними перетвореннями та ризиками зовнішньоекономічної діяльності, визначили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, об'єкт, предмет і структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Матеріали дисертації є складовою науково-дослідних робіт кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету за темами: «Формування фіскального простору України в умовах глобалізаційних дисбалансів» (державний реєстраційний номер 0116U002498) та «Фіскально-регулюючі доміанти забезпечення митної безпеки в Україні» (державний реєстраційний номер 0119U100529). У межах цих тем автором розроблено теоретичні підходи до дослідження фіскальної компоненти митної безпеки держави та запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення митного контролю в процесі інституційного реформування фіскальних органів України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад реалізації митного контролю у контексті мінімізації митних ризиків, а також формування науково-практичних рекомендацій щодо модернізації митного контролю у забезпеченні митної безпеки України.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань теоретичного та прикладного характеру:

- дослідити сутність і визначити роль митного контролю у сучасній парадигмі митної безпеки держави;
- висвітлити інституційно-еволюційні засади митного контролю задля ідентифікації його ролі в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки України;
- обґрунтувати імперативи реалізації митного контролю у міжнародній митній практиці;
- здійснити аналіз основних чинників, що дестабілізують ефективність здійснення митної політики в Україні, для оцінювання ризикоорієнтованості митного контролю;
- провести моніторинг фіскальної результативності контрольних процедур при перетині митного кордону для ідентифікації факторів, що впливають на митну безпеку держави;
- оцінити ефективність митного контролю щодо протидії митним правопорушенням;
- запропонувати напрями оптимізації митного контролю в контексті мінімізації ризиків та загроз митної безпеки;

- визначити способи удосконалення митного контролю в контексті інституційного реформування фіскальних органів в Україні;
- окреслити стратегічні перспективи розвитку митного контролю у забезпеченні митної безпеки України.

Об'єктом дослідження є процес здійснення митного контролю.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади реалізації митного контролю у контексті протидії ризикам митної безпеки України.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну базу дисертаційної роботи формують праці зарубіжних і вітчизняних учених та практиків із питань митного контролю і реалізації державної митної справи. Для вирішення окреслених завдань і досягнення мети дослідження використано системний підхід. Методи теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу, наукової абстракції застосовано для з'ясування сутності та ролі митного контролю, митної безпеки і системи управління ризиками (перший розділ); спостереження, графічного зображення та формалізації – для моніторингу ефективності системи митного контролю у забезпеченні митної безпеки України (другий розділ). Методи наукового абстрагування та конкретизації застосовувались під час дослідження підходів до оцінювання ефективності митного контролю, його результативності та дієвості в процесі наповнення державного бюджету та мінімізації фіскальних ризиків. Наукове моделювання використано під час розробки напрямів удосконалення митного контролю відповідно до його мети та основних завдань (третій розділ).

Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України з питань державної митної справи, звітні дані Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, вітчизняна та зарубіжна наукова література, а також монографічні дослідження та публікації у періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних науковців з питань митної безпеки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні цілісної теоретичної та методичної бази з питань реалізації митного контролю і розробці практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності в контексті мінімізації ризиків і загроз митної безпеки України. Основні положення, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи, полягають у такому:

удосконалено:

- науково-теоретичні підходи до обґрунтування новітнього концептуального базису здійснення митного контролю у парадигмі митної безпеки держави. На відміну від існуючих підходів, це дало змогу визначити механізм забезпечення митної безпеки як сукупність взаємопов'язаних, цілеспрямованих та взаємообумовлених інституційних, організаційних, правових та координаційних методів й інструментів, які на основі чинного законодавства та стратегій національної безпеки застосовують суб'єкти митного контролю щодо виявлення, прогнозування, запобігання та нейтралізації ймовірних і реальних ризиків і загроз, захисту митних інтересів держави та суб'єктів ЗЕД;
- науково-методичні підходи до економіко-математичного моделювання митних ризиків, які, на відміну від існуючих (що здебільшого спрямовані на

аналіз окремих аспектів діяльності системи митного контролю), дозволяють врахувати правові, економічні та організаційні чинники митного ризику в загальнодержавному масштабі й математично відобразити напрями оптимізації не лише митного контролю, а й функціонування всієї митної системи;

- теоретико-організаційні підходи до проведення аналізу митних ризиків та ефективності митного контролю, які, на відміну від існуючих (що зосереджують увагу на аналізі митних ризиків лише з точки зору митного контролю), дають змогу розширити аналітичний інструментарій за рахунок використання незалежних рейтингів спеціалізованих міжнародних організацій. Це сприятиме визначенню пріоритетних напрямів протидії загрозам митної безпеки та, як підсумок, підвищенню ефективності сприяння бізнесу та зовнішньоекономічній діяльності;

- класифікацію факторів і джерел митного ризику в контексті формування дієвої системи виявлення і прогнозування порушень митного законодавства. На відміну від існуючих, авторський підхід акцентує увагу на підвищенні ефективності контрольних дій митних органів з метою досягнення необхідного рівня митної безпеки України через механізми мінімізації негативного впливу митних ризиків внутрішнього та зовнішнього характеру, а також створення відповідних умов для ефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- систематизація підходів до активізації митного контролю в Україні як факторів забезпечення митної безпеки держави з виокремленням таких класифікаційних ознак: форма та спосіб впливу векторів активізації митного контролю, суб'єкти ЗЕД, напрямок руху товару, період проведення митного контролю, окремі митні формальності, форми митного контролю та види транспорту, за допомогою якого відбувається перетин митного кордону. Це сприятиме раціональному застосуванню окремих інструментів митного контролю та максимізації ефективності його здійснення;

- науково-методичні підходи до визначення імперативів реалізації митного контролю з урахуванням передового зарубіжного досвіду. На основі чого виокремлено базовий імператив – максимальне спрощення процедур митного контролю – та низку імперативів, реалізація яких сприятиме досягненню базового, серед яких: побудова новітньої ІТ-інфраструктури; удосконалення системи управління ризиками; акцент діяльності митних органів на митному пост-аудиті; розвиток інституту уповноваженого економічного оператора; високоякісне технічне забезпечення діяльності митних органів, що дало змогу окреслити необхідні орієнтири удосконалення митного контролю з метою забезпечення економічних інтересів держави;

- теоретико-концептуальні підходи до обґрунтування сутності митного ризику з позицій теорії управління, ортодоксального підходу до трактування понять, врахування специфічних особливостей митної сфери та кількісного вираження прояву митного ризику, що дало змогу поглибити розуміння сутності митного ризику як ймовірності недоотримання державою митних платежів, у зв'язку з порушенням митного законодавства та митних правил учасниками

зовнішньоекономічної діяльності і посадовими особами митних органів, а також внаслідок наявності контрабанди в межах зони митного контролю та поза її межами;

– науково-методичний підхід до визначення ефективності митного контролю з обґрунтуванням необхідності врахування показників, що найбільш релевантно характеризують кінцеві результати митного контролю в частині протидії митним правопорушенням. Запропонований підхід дає змогу ґрунтовно характеризувати ефективність митного контролю, виходячи з необхідності ідентифікації різних ефектів, що утворюються внаслідок його реалізації, та дає можливість виявити залежності й тенденції, які можуть бути використані при реалізації митної політики з метою забезпечення митної безпеки держави;

– наукові підходи до розробки ризикоорієнтованої концепції удосконалення митного контролю в Україні як цілісного бачення її етапів та принципів формування в їх взаємозв'язку з інституційним, нормативно-правовим, функціональним забезпеченням, що спрямовані на створення комплексу заходів для досягнення тактичних і стратегічних цілей трансформації митного контролю. Реалізація запропонованої концепції дозволить підвищити ефективність контрольно-перевірочної діяльності митних інституцій на основі визначення якісно нових цілей, узгодження внутрішніх можливостей фіскальних органів України та суміжних держав з умовами зовнішнього митного середовища.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній роботі теоретичні узагальнення і практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення процедур митного контролю в контексті протидії загрозам митної безпеки держави, можуть використовуватися у практичній діяльності органів державної влади і управління. Окремі результати дисертаційної роботи впроваджені у практичну діяльність Комітету з питань бюджету Верховної Ради України (довідка № 04-13/10-170 (21110) від 04.02.2019 р.); Департаменту організації митного контролю та оформлення Державної фіскальної служби України (довідка № 2100/7/99-99-19-06-17 від 23.01.2019 р.); Тернопільської митниці Державної фіскальної служби України (довідка № 5850/10/19-70-01 від 22.12.2018 р.).

Науково-теоретичні положення дисертації використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Митна справа», «Митний контроль», «Митне адміністрування», «Митні розрахунки і звітність» (довідка № 126-31/81 від 23.01.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібним науковим дослідженням. Сформульовані у дисертаційній роботі висновки, рекомендації та пропозиції одержані автором самостійно і є його науковим здобутком.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації обговорювалися і отримали схвальні відгуки на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Тернопіль, 2016 р.), «Монетарні і фінансові аспекти стабільного економічного розвитку» (м. Тернопіль, 2018 р.), «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність

«Форвард-2018» (м. Харків, 2018 р.), «Теорія і практика розвитку наукових знань» (м. Київ, 2018 р.), «Економічне зростання: стратегія, напрями і пріоритети» (м. Запоріжжя, 2019 р.), «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (м. Тернопіль, 2019 р.).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 13 наукових праць, у тому числі: 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України (з яких 4 – у виданнях, включених до реєстру міжнародних наукометричних баз), 2 статті – у колективній монографії, 6 праць – апробаційного характеру. Загальний обсяг опублікованих праць становить 5,98 д. а. (особисто автору належить 5,03 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок друкованого тексту. Основний текст роботи розміщений на 213 сторінках. Робота містить 25 таблиць і 56 рисунків. Список використаних джерел складається з 175 найменувань і розміщений на 19 сторінках. 11 додатків розміщені на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Концептуалізація митного контролю у забезпеченні митної безпеки держави**» висвітлено сутнісно-концептуальні засади митного контролю у парадигмі митної безпеки держави, розкрито інституційно-еволюційний базис митного контролю в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки України, представлено імперативи реалізації митного контролю в міжнародному вимірі.

Дослідження концептуальних характеристик поняття «митні інтереси» вказало на необхідність здійснення належної ідентифікації їхньої сутності, виокремлення класифікаційних характеристик, визначення пріоритетності забезпечення та окреслення типу і масштабів імовірних ризиків і загроз. Означене є безумовною умовою появи дієвої та адекватної сучасному стану речей парадигми митної безпеки України.

У процесі дослідження визначено поняття «механізм забезпечення митної безпеки» як сукупність взаємопов'язаних, цілеспрямованих і взаємообумовлених інституційних, організаційних, правових та координаційних методів й інструментів, які на основі чинного законодавства та стратегій національної безпеки застосовують суб'єкти митного контролю щодо виявлення, прогнозування, запобігання та нейтралізації ймовірних і реальних ризиків та загроз, захисту митних інтересів держави і суб'єктів ЗЕД. Такий механізм охарактеризовано на основі відповідного поділу за рівнями та системами (рис. 1).

На основі проведеного теоретичного узагальнення та систематизації підходів до дефініції митної безпеки запропоновано її авторське тлумачення як домінуючої компоненти розвитку національної економіки, для забезпечення якої фіскальні органи здійснюють контрольні дії щодо мінімізації негативного впливу митних ризиків внутрішнього та зовнішнього характеру, а також створюють необхідні умови для ефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Рис. 1. Рівні та системи механізму забезпечення митної безпеки держави

У дисертаційній роботі доведено, що, з економічної точки зору, митний контроль є складовою митної системи держави, яка реалізується з метою виконання органами ДФС основних функцій, покладених на них. На сучасному етапі розвитку контролюючих органів вагоме значення приділяється фінансовому пріоритету митного контролю як важливому інструменту забезпечення надходжень митних платежів.

Обґрунтовано, що економічну безпеку доцільно розглядати як багатоаспектну категорію, яка базується на таких принципах: стійкість і стабільність; протидія внутрішнім та зовнішнім загрозам; економічна самостійність; пріоритетність національних інтересів; ефективність соціально-економічної політики. Доведено, що митна безпека – це домінуюча компонента розвитку національної економіки, для забезпечення якої фіскальними органами формується імунітет щодо негативного впливу митних ризиків внутрішнього та зовнішнього характеру, а також створюються необхідні умови для ефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Встановлено, що з метою уникнення втрат часу чи зайвих фінансових витрат для суб'єктів ЗЕД, необхідно акцентувати увагу на таких імперативах здійснення ефективного митного контролю: співпраця з бізнес-структурами, особливо в процесі обміну необхідною інформацією; використання новітніх ІТ-технологій та ІТ-інструментів; наявність високоякісного технічного обладнання для здійснення перевірок; висока ефективність методів управління ризиками.

Аналіз зарубіжного досвіду підтверджує, що система ризик-менеджменту в ЄС акцентується, в першу чергу, не так на визначенні товарних властивостей вантажів, як на оцінці репутації (в контексті попередньої діяльності) конкретних суб'єктів ЗЕД. Це пов'язано з тим, що правильне розуміння діяльності економічного агента є базовим принципом організації новітніх систем управління ризиками в розвинених країнах.

У дисертації доведено, що у світовій практиці базовим імперативом реалізації митного контролю є максимальне спрощення процедур митного контролю. Реалізація цього імперативу вимагає виконання низки похідних імперативів, серед яких: побудова новітньої ІТ-інфраструктури; удосконалення системи управління ризиками; акцент діяльності митних органів на митному пост-аудиті; розвиток інституту уповноваженого економічного оператора; високоякісне технічне забезпечення діяльності митних органів. Саме виконання цих імперативів сьогодні в ЄС має першочергове значення при розбудові правової бази у сфері митної справи, що підтверджується тими законодавчими змінами, які реалізуються впродовж останніх років. Імплементация відповідних імперативів має вивести митний контроль на якісно новий рівень в процесі забезпечення дотримання законодавства суб'єктами ЗЕД та створити для добросовісних економічних операторів швидкий та зручний процес проходження митних формальностей при переміщенні їхніх товарів через кордон.

З огляду на євроінтеграційний вектор України доведено необхідність врахування вищезазначених імперативів реалізації митного контролю при провадженні митної політики. Україні, яка прагне стати повноправним членом європейського товариства, важливо гармонізувати свої орієнтири в митній

політиці з тими країнами, з якими заплановане посилення економічної співпраці.

У другому розділі «**Реалізація митного контролю у забезпеченні митної безпеки України**» розкрито практичні засади здійснення ризикоорієнтованого митного контролю в Україні, проведено моніторинг фіскальної результативності контрольних процедур при перетині митного кордону та здійснено оцінювання ефективності митного контролю в контексті протидії митним правопорушенням.

В роботі акцентовано, що недоотримання митних платежів державою може відбуватися не тільки внаслідок порушення митного законодавства і митних правил учасниками зовнішньоекономічної діяльності, але й унаслідок корупційних дій посадових осіб митної системи. У цьому разі потребують удосконалення підходи до визначення факторів митних ризиків, які на практиці мають бути основою ефективного митного контролю.

Виокремлено три основних групи чинників, які призводять до виникнення митних ризиків. До першої групи належать правові чинники, які виникають через неефективну організацію функціонування судової системи держави. Другою групою чинників є економічні, які відображають загальноекономічні тенденції в країні, що прямо пропорційно впливають на динаміку надходження митних платежів, оскільки загальне зниження обсягів зовнішньоторгового обороту зменшує базу адміністрування мита. Третю групу формують організаційні чинники, які відображають ефективність організації митної справи в країні, а також результативність здійснення митного контролю. Аналіз таких чинників здійснено у двох аспектах: мікроекономічному (безпосередня діяльність органів митного контролю) та макроекономічному (ефективність загальнодержавної організації контролю за дотриманням законодавства та надходженням фінансових штрафних санкцій).

Констатовано, що за період 2012–2016 рр. митні надходження до державного бюджету мають стійку тенденцію до зростання. Особливо стрімке зростання відбулося у 2015 р., коли показник митних надходжень порівняно з попереднім роком зріс на 66,6 млрд. грн., або 48,7%. За оцінюванням ДФС України, таких результатів вдалося досягти завдяки впровадженню ефективних заходів, спрямованих на здійснення належної організації митного контролю, ефективну протидію митним правопорушенням, забезпечення повноти оподаткування товарів, достовірності декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, посилення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, класифікації, країни походження.

За результатами 2017 р., митними органами ДФС України акумульовано до бюджету 315,3 млрд. грн. Митних платежів у 2018 р. до загального фонду Державного бюджету України перераховано у сумі 338,8 млрд. грн. (більше порівняно з попереднім періодом на 7,45%, або на 23,5 млрд. грн.). Приріст надходжень митних платежів в абсолютних показниках відносно минулого року забезпечено за рахунок зростання обсягів податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів на 69 млрд. грн. та акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів на суму 6,9 млрд. грн.

Аналіз стану виконання митницями ДФС повноважень щодо боротьби з правопорушеннями за досліджуваний період свідчить про позитивну динаміку кількості виявлених митницями порушень митних правил (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників діяльності митних органів України щодо боротьби з порушенням митних правил у 2013–2017 рр.*

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Кількість порушених справ про порушення митних правил, тис. од.	23,3	15,1	17,8	23,2	32,3
Загальна вартість порушених справ, млн. грн.	796	704	1814	2093	1600
Кількість справ з тимчасово вилученими предметами порушень, тис. од.	13,3	8,3	8,5	7,9	6,9
Сума тимчасово вилучених предметів порушень, млн. грн.	396	468	629	628	746
Кількість розглянутих митницями справ про порушення митних правил, тис. од.	9,6	6,3	7,0	12,8	21,7
Сума накладених митницями, штрафів за результатами розглянутих справ, млн. грн.	55,0	74,2	615,6	556,0	507,0
Сума накладених судом штрафів за порушення митних правил, млн. грн.	134,3	138,8	830,2	299,9	400,3
Сума конфіскованих товарів за рішенням суду, млн. грн.	195,0	182,2	898,5	354,4	432,2
Сума стягнутих штрафів, накладених митницями, млн. грн.	15,8	19,1	20,4	31,3	59,0
Сума стягнутих штрафів за рішенням суду, млн. грн.	23,8	12,3	18,6	18,2	22,6

* Джерело: побудовано за даними Державної фіскальної служби України

Винятком став 2014 р., коли спостерігалось зменшення у 1,5 рази кількості складених протоколів про порушення митних правил. Така тенденція простежується щодо багатьох показників, наведених у табл. 1, і пов'язана, передусім з анексією Криму та втратою контролю над частиною кордону у Донецькій та Луганській областях. Водночас у 2017 р. загальна вартість вилучених предметів у порушених справах зменшилась на 23,5%.

Дієвим інструментом боротьби із заниженням суб'єктами ЗЕД митної вартості є запити митних органів до митних адміністрацій зарубіжних країн з метою перевірки автентичності документів, що подавались для підтвердження митної вартості. Проте вітчизняна практика свідчить про неефективність міжнародної співпраці митних органів ДФС України. Так, протягом 2017 р. митними органами ДФС підготовлено та направлено до зарубіжних адміністрацій 1 681 такий запит, проте отримано відповідей лише на 631, з яких у 128 випадках митні органи зарубіжних країн не підтвердили автентичність документів.

У дисертаційній роботі наголошено, що протидіяти митним правопорушенням держава може не тільки завдяки засобам митного контролю, а й шляхом усунення та блокування причин, що призводять до протиправної поведінки. Очевидно, що всі можливі причини протиправної поведінки

неможливо виявити і відповідно їх усунути. Крім того, на нинішньому етапі соціально-економічного розвитку держави немає достатньо ефективних способів усунення передумов для вчинення митних правопорушень. Однак, у дисертації акцентовано, що в процесі боротьби із митними деліктами найважливішими є превентивні міри. З огляду на це, митним органам необхідно активізувати діяльність у напрямку підвищення податкової культури, викорінення корупції та налагодження партнерських відносин із суб'єктами господарювання.

У третьому розділі «Модернізація митного контролю у забезпеченні митної безпеки» окреслено напрями оптимізації митного контролю в контексті мінімізації ризиків та загроз митної безпеки, розглянуто можливості удосконалення митного контролю в контексті інституційного реформування фіскальних органів і запропоновано стратегічні вектори трансформації митного контролю у забезпеченні митної безпеки України.

В дисертаційній роботі визначено кореляційно-регресійний зв'язок між чинниками митних ризиків та динамікою митних платежів і контрабанди в поточному періоді та з лагом в один рік (табл. 2 і 3). Лаг в один рік використовувався з метою визначення, яким чином фактори митних ризиків у попередньому році впливають на динаміку митних платежів та контрабанди в поточному періоді.

Таблиця 2

Корелограма чинників активізації митних ризиків і динаміки митних платежів в Україні в 2006–2017 рр.

Основні показники		Індекс сприйняття корупції	Індекс виконання контрактів	Індекс оподаткування	Індекс міжнародної торгівлі	Кількість протоколів про порушення МП	Індекс Doing Business	Валютний курс грн. до дол. США	Сукупний зовнішній товарооборот	ВВП	Тіньова економіка
Y		X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
Митні платежі (Y _{МП(t-0)})	період 0	-0,1015	0,1334	-0,0690	-0,2520	0,0630	-0,1327	-0,1666	0,7251	0,7912	0,5308
Митні платежі (Y _{МП(t-1)})	період 1	-0,3140	0,2274	-0,3691	-0,2548	0,6375	-0,7245	-0,2415	0,7649	0,7291	0,2176

Проведений аналіз засвідчив, що найбільший зв'язок динаміки митних платежів простежувався із динамікою сукупного зовнішнього товарообороту, ВВП та індексом Doing Business у наступному періоді з лагом в один рік, що підтверджує авторські теоретичні міркування та графічну інтерпретацію.

Відповідно кореляційно-регресійна модель для митних платежів матиме такий вигляд:

$$Y_{(МП)} = 29,2x_1 + 4,2x_2 + 41,1x_3 - 5,5x_4 - 0,1x_5 + 99,3x_6 + 504,2x_7 - 0,2x_8 + 0,2x_9 - 42,0x_{10} + 25548,2 \quad (1)$$

Аналогічним методом досліджено кореляційно-регресійний зв'язок між динамікою контрабанди та чинниками активізації митних ризиків (табл. 3).

Найбільший зв'язок з динамікою контрабанди мають чинники активізації митних ризиків: індекс сприйняття корупції та валютний курс гривні до долара США. Коефіцієнти кореляції є від'ємними, а отже, це свідчить про обернено пропорційну залежність динаміки контрабанди і динаміки індексу сприйняття корупції та валютного курсу гривні до долара США. Так, при зниженні позиції України в рейтингу індексу сприйняття корупції обсяги контрабанди зростають, це саме відбувається у разі девальвації.

Таблиця 3

Корелограма чинників активізації митних ризиків та динаміки контрабанди в Україні в 2006–2017 рр.

Основні показники		Індекс сприйняття корупції	Індекс виконання контрактів	Індекс оподаткування	Індекс міжнародної торгівлі	Кількість протоколів про порушення МП	Індекс Doing Business	Валютний курс грн. до дол. США	Сукупний зовнішній товарооборот	ВВП	Тіньова економіка
Y		X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
Контрабанда (Y _{K(t-0)})	період 0	-0,5384	-0,2175	-0,3363	-0,4673	-0,0573	-0,3957	-0,5572	0,5048	0,5191	0,4285
Контрабанда (Y _{K(t-1)})	період 1	-0,2370	-0,1124	-0,4606	-0,3723	0,4002	-0,3575	-0,5974	-0,0391	0,0488	-0,1989

Кореляційно-регресійна модель для взаємозв'язку контрабанди і чинників митних ризиків має такий вигляд (формула 2):

$$Y_{(K)} = 33,8x_1 + 6,5x_2 - 151,3x_3 - 65,9x_4 - 0,1x_5 - 69,9x_6 - 908,7x_7 + 0,2x_8 - 0,1x_9 + 407,2x_{10} + 43170,9 \quad (2)$$

Встановлено, що найвагомим чинником активізації митних ризиків у період з 2006 по 2017 роки був валютний курс гривні, оскільки його динаміка є схожою з такими показниками як індекс оподаткування, індекс міжнародної торгівлі, індекс Doing Business, сукупний зовнішній товарооборот, ВВП та тіньова економіка. Така ситуація об'єктивно відображає розвиток вітчизняної економіки, де девальваційні процеси, з одного боку, є вираженням кризи, а з іншого – одним з її факторів, що в умовах імпортозалежності впливає на рентабельність підприємств. Зниження рентабельності підприємств зумовлює необхідність пошуку шляхів її компенсації через зростання тіньових операцій, а держава в цих умовах посилює регулятивні механізми, що, відповідно, впливає на її рейтинги з легкості ведення бізнесу. Окрім цього, девальвація призводить до зниження ВВП і, як наслідок, до зменшення обсягів зовнішнього торгового обороту.

Доведено, що в процесі обґрунтування перспективних напрямків функціонування митної служби України запропоновану ризикоорієнтовану концепцію удосконалення митного контролю доцільно імплементувати поетапно:

1 етап – обґрунтування місії митних органів;

2 етап – вивчення стану митного простору України та факторів, що впливають на нього;

3 етап – оцінювання сильних та слабких сторін діяльності митних органів при здійсненні митного контролю, оцінювання ефективності контрольних процедур при перетині митного кордону держави;

4 етап – формування системи стратегічних цілей підвищення ефективності митного контролю з протидії митним деліктам;

5 етап – розробка стратегічних альтернатив підвищення ефективності митного контролю та їхнє оцінювання (вибір);

6 етап – здійснення практичних заходів, що спрямовані на реалізацію концепції удосконалення митного контролю відповідно до комплексу заходів, пов'язаних з інституційним, нормативно-правовим та функціональним забезпеченням;

7 етап – моніторинг перебігу реалізації концепції удосконалення митного контролю та оцінювання необхідності її коригування.

Встановлено, що до комплексу заходів інституційного забезпечення ризикоорієнтованої концепції удосконалення митного контролю в Україні належать: 1) оптимізація структури митних інституцій шляхом створення Державної митної служби України; 2) організаційне створення інституцій спільного митного контролю; 3) організація прозорих конкурсних відборів на керівні посади митних інституцій; 4) розробка й імплементація ключових показників ефективності при здійсненні митного контролю та мотивації для керівників, працівників митниці; 5) створення механізму участі громадськості в здійсненні митного контролю; 6) залучення навчальних закладів для підвищення кваліфікації та підготовки інспекторів, що здійснюють митний контроль.

У роботі доведено, що досягнення основних пріоритетів митного контролю для забезпечення національних інтересів держави базується на вирішенні завдань у таких сферах: економічній, соціальній, екологічній, духовній, військовій, інформаційній, технологічній, демографічній, політичній тощо. Обґрунтовано, що процес забезпечення митної безпеки здійснюється як за допомогою заходів фіскального характеру, так і регулюючих механізмів. Відповідно основні вектори вдосконалення митного контролю, які мають посилити митну безпеку України, потрібно сконцентрувати як на збільшенні фіскальних надходжень до бюджету, так і на захисті внутрішнього ринку від неякісного імпорту, ввезенні товарів і предметів, які можуть зашкодити життю та здоров'ю громадян, вивезенні з України стратегічно важливих товарів.

Систематизовано вектори активізації митного контролю в Україні як чинники забезпечення митної безпеки держави, в результаті формування яких критеріальними ознаками класифікації визначено такі: форма та спосіб впливу векторів удосконалення митного контролю, суб'єктів ЗЕД, напрямок руху товару, період проведення митного контролю, окремі митні формальності, форми митного контролю та види транспорту, за допомогою якого відбувається перетин митного кордону.

У дисертаційній роботі наголошено, що модернізація системи митного контролю є одним з основних напрямів реформування митної системи України і має реалізуватися шляхом: мінімізації митних і прикордонних формальностей; спрощення митного оформлення транзиту товарів; створення комфортних умов

для громадян при перетині митного кордону тощо. Також необхідно спростити процедури митного оформлення товарів у напрямку зменшення їх кількості та скорочення часу, сприяння поширенню електронного декларування.

У сучасних умовах розвитку митної політики актуалізуються питання активізації векторів удосконалення митного контролю як при імпорті товарів на територію України, так і при їхньому експорті за її межі. В останньому випадку доцільно зосередити увагу на регулюючих інструментах щодо вивезення стратегічної продукції та сировини. Також доцільно більшою мірою диференціювати ставки митного тарифу за ступенем обробки товару, щоб стимулювати експорт продукції з більшою часткою доданої вартості. Слід обмежити вивезення товарів, які є дефіцитними з позиції попиту.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади реалізації митного контролю у контексті мінімізації митних ризиків і сформовано науково-практичні рекомендації щодо модернізації митного контролю у забезпеченні митної безпеки України. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі висновки і пропозиції теоретичного та практичного характеру.

1. У дисертації акцентовано, що в сучасних умовах розвитку світогосподарських зв'язків митний контроль є важливою складовою реалізації державної митної справи, методи та інструменти якого забезпечують підвищення митної безпеки України. Узагальнення наукових підходів до визначення понять «митні інтереси» та «митна безпека» дало змогу сформулювати авторське визначення поняття «механізм забезпечення митної безпеки» як сукупності взаємопов'язаних, цілеспрямованих та взаємообумовлених інституційних, організаційних, правових і координаційних методів та інструментів, які на основі чинного законодавства і стратегій національної безпеки застосовують суб'єкти митного контролю щодо виявлення, передбачення, прогнозування, запобігання та нейтралізації ймовірних та реальних ризиків і загроз, захисту митних інтересів держави та суб'єктів ЗЕД.

2. Доведено, що процес здійснення митного контролю безпосередньо залежить від інституційного середовища його проведення. На різних етапах еволюції митної справи митний контроль відігравав ключову роль у нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки України. Встановлено, що митна безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки держави, яка передусім має спрямовуватися на захист національних економічних інтересів та захист національного виробника. У зазначеному контексті важливо приділяти увагу засобам нейтралізації митних ризиків та загроз, важлива роль серед яких має надаватися аналізу й управлінню ризиками, митному пост-аудиту та формуванню необхідних умов для ефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

3. У процесі дослідження виокремлено сучасні імперативи реалізації митного контролю, виконання яких дає змогу вивести його на якісно новий рівень. Констатовано, що базовим імперативом, для виконання якого проводяться

реформи в Європейському Союзі, є максимальне спрощення процедур митного контролю. Похідними імперативами, завдяки яким досягається базовий, визначено такі: побудова новітньої IT-інфраструктури; удосконалення системи управління ризиками; акцент діяльності митних органів на митному пост-аудиті; розвиток інституту уповноваженого економічного оператора; високоякісне технічне забезпечення діяльності митних органів. Сформовані в процесі дослідження імперативи доцільно розглядати як орієнтири для провадження митної політики, оскільки їхня реалізація наближуватиме Україну до стандартів Європейського Союзу.

4. Обґрунтовано доцільність і виокремлено три групи чинників митних ризиків: правові, економічні та організаційні. Для їхньої інтерпретації в кількісну площину використано існуючі статистичні дані Державного комітету статистики України, Світового банку та Фонду «Спадщина». Доведено, що одними із найвагоміших чинників митних ризиків є корупція, низький рівень правового середовища та судочинства, регулятивні бар'єри у сфері бізнесу, динаміка сукупного зовнішнього товарообороту та якість організації діяльності митних органів. На основі використання методики оцінювання обсягів контрабанди шляхом зіставлення статистичних даних країн-імпортерів та України визначено ймовірний обсяг контрабанди товарів із країн-сусідів і Туреччини, а також трьох найбільших імпортерів нашої держави: Китаю, Німеччини та США. Статистичні дані дали змогу констатувати, що обсяг контрабанди товарів із цих країн в Україну в середньому щороку становить 5,2 млрд. дол. США, що призводить до недоотримання державою більше 50 млрд. грн. до бюджету у вигляді митних платежів.

5. У роботі наголошено, що фіскальна результативність митних органів значною мірою залежить від обсягів акумульованих до бюджету митних платежів, що безпосередньо визначаються за обсягами імпорту товарів. Існує необхідність трансформації діяльності митних органів у напрямку підсилення їхньої контролюючої функції. Встановлено, що основними факторами митної безпеки держави є такі: подальше спрощення митних формальностей; автоматизація та ефективне оброблення даних про товари у митних деклараціях і податковій звітності, що дасть можливість запровадити ефективну систему контролю за рухом товарів у всьому ланцюзі поставок (від митного оформлення до реалізації кінцевому споживачу, і навпаки) без посилення адміністративного навантаження на платників податків; боротьба із «сірим» і контрабандним імпортом товарів та їхньою подальшою реалізацією на внутрішньому ринку, що створить для бізнесу однакові умови; боротьба з переміщенням через митний кордон України заборонених товарів (зброї, наркотиків тощо).

6. Аналіз результатів діяльності митних органів ДФС України щодо протидії митним правопорушенням засвідчив наявність певних недоліків нормативно-правового та організаційного характеру, що спричиняють низьку ефективність митного контролю у цьому напрямку. Проблеми неузгодженості та недосконалості законодавчої бази у митній сфері створюють передумови для зловживань з боку суб'єктів митної системи і унеможливають організацію ефективного митного контролю, зокрема за дотриманням умов митних режимів,

визначення та коригування митної вартості, країни походження та класифікації імпортованих товарів тощо.

У роботі доведено, що діяльність митних органів ДФС щодо виявлення митних правопорушень за досліджуваний період характеризується низькою ефективністю. Так, у 2017 р. простежуються тенденції до зменшення середньої вартості справи про порушення митних правил та суми, накладених за результатами розгляду митницями справ, штрафів. Ефективність накладених штрафів за порушення митних правил визначається рівнем їхніх фактичних надходжень до державного бюджету, показник якого протягом досліджуваного періоду залишається на низькому рівні. Зокрема, у 2017 р. із застосованих митницями ДФС штрафів до державного бюджету надійшло лише 11,6%, а за рішеннями суду – 5,7% від загальної суми нарахованих.

7. У процесі дослідження побудовано оптимізаційну імітаційну модель, яка дає змогу здійснити оптимальне поєднання чинників митних ризиків з метою досягнення заданого рівня зменшення контрабанди і збільшення обсягів митних платежів. За результатами моделювання отримано висновки, що для збільшення обсягів митних платежів на 10% Україні необхідно на 12 пунктів підвищити позицію у рейтингу Doing Business і на 5% збільшити обсяг зовнішнього товарообороту. Натомість для зменшення обсягів контрабанди на 10% Україні необхідно на 26 пунктів підвищити позицію у рейтингу сприйняття корупції та на 9% ревальвувати національну валюту.

8. Систематизація теоретичних і практичних засад реалізації митного контролю в Україні є основою розробленої ризикоорієнтованої концепції удосконалення митного контролю, що ґрунтується на поєднанні якісного та кількісного аналізу митного середовища, а також комплексу заходів щодо інституційного, нормативно-правового і функціонального забезпечення митного контролю. Доведено, що управлінсько-організаційна структура митних органів України не була сталою, а характеризувалася постійною динамікою під впливом політичних, економічних і соціальних змін, збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та підвищення їхньої активності на зовнішніх ринках, зростання вантажо- та пасажиропотоків через митний кордон держави і загалом розвитку економіки України та її інтеграції зі світовою економікою. Представлений комплекс заходів щодо інституційного, нормативно-правового та функціонального забезпечення дасть змогу на практиці успішно зреалізувати ризикоорієнтовану концепцію удосконалення митного контролю в Україні та забезпечити ефективний митний захист і протидію контрабанді товарів та порушенням митних правил.

9. На основі дослідження вітчизняних реалій проведення митного контролю сформульовано стратегічні вектори його трансформації у контексті забезпечення митної безпеки України, найважливішими серед яких є такі: удосконалення законодавства щодо функціонування в Україні інституту уповноваженого економічного оператора; закріплення у Митному кодексі України поділу митного контролю за ступенем проведення на попередній, поточний та наступний (або пост-аудит); проведення аналізу ризиків ще на етапі подання попередніх відомостей (декларацій) щодо товарів, що прямують на митну територію України;

створення окремого центру здійснення моніторингу цінової політики на основні групи товарів і програмного продукту для визначення коду товару згідно з його характеристиками й описом відповідно до еталонного опису; проведення в Україні інформаційної кампанії щодо легалізації ведення бізнесу, пов'язаного із зовнішньоекономічною діяльністю; активізація роботи кінологічної служби і підвищення якості психологічної підготовки працівників митних органів в Україні; проведення на автомобільному транспорті спільного митного контролю митними органами суміжних країн.

Основні результати дослідження впроваджені у практичну діяльність Комітету з питань бюджету Верховної Ради України, Департаменту організації митного контролю та оформлення Державної фіскальної служби України, Тернопільської митниці Державної фіскальної служби України та в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кривіцький В. Б. Генезис інституційного забезпечення митного контролю в Україні. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 4. С. 342–346 (0,39 д. а.).
2. Кривіцький В. Б. Вектори вдосконалення митного контролю в Україні у контексті забезпечення фіскальної безпеки держави. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2018. № 11(39). С. 135–142 (0,90 д. а.).
3. Кривіцький В. Б. Концептуальний базис парадигми митної безпеки України. Світ фінансів. 2018. Вип. 4 (57). С. 99–109 (0,68 д. а.).
4. Кривіцький В. Б. Оцінка результативності митного контролю в умовах спрощення митних формальностей. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 4 (16). С. 246–253 (0,72 д. а.).
5. Кривіцький В. Б. Мінімізація ризиків в контексті забезпечення митної безпеки України. Інноваційна економіка. 2018. № 9–10. С. 183–188 (0,65 д. а.).
6. Кривіцький В. Б., Сідляр В. В. Митна політика України в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі: фіскальний аспект. Формування фіскального простору України в умовах глобалізаційних дисбалансів: моногр. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 383–404 (особистий внесок автора: окреслено фіскальні пріоритети розвитку митної політики) (0,40 д. а.).
7. Кривіцький В. Б., Кекіш І. П. Новітні стандарти спрощення митних процедур як засоби забезпечення і полегшення світової торгівлі. Формування фіскального простору України в умовах глобалізаційних дисбалансів: моногр. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 418–438 (особистий внесок автора: досліджено критерії та обов'язки підприємств-експортерів статусу У(С)Е) (0,45 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Кривіцький В., Ганусяк В. Сутність та фіскальні завдання митного тарифу. Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25 листопада 2016 р.).

Тернопіль: Вектор, 2016. С. 28–29 (особистий внесок автора: обґрунтовано економічну природу митного тарифу) (0,20 д. а.).

9. Кривіцький В. Б. Актуальна проблематика здійснення митного контролю в Україні. Теорія і практика розвитку наукових знань : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29–30 грудня 2018 р.). ч. I. Київ, МЦНД. 2018. С. 31–32 (0,11 д. а.).

10. Кривіцький В. Б. Інституційне забезпечення здійснення митного контролю в Україні. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард-2018» : зб. тез допов. IX-ої Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених (Харків, 27 грудня 2018 р.). Харків: НТУ «ХП», 2018. С. 94–95 (0,14 д. а.).

11. Кривіцький В. Б. Теоретичний базис митного контролю та його місце у площині митної системи України. Монетарні і фінансові аспекти стабільного економічного розвитку : матеріали всеукр. наук. Інтернет конф. (Тернопіль, 10 листопада 2018 р.). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 339–341 (0,15 д. а.).

12. Кривіцький В. Б. Управління ризиками в системі митного контролю. Економічне зростання: стратегія, напрями і пріоритети : зб. тез допов. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 26 січня 2019 р.). Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. С. 85–86 (0,15 д. а.).

13. Кривіцький В. Б. Теоретичне обґрунтування необхідності митного контролю. Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : матеріали міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль, 5 лютого 2019 р.). Вип. 35. Тернопіль: МНІК «Конференція онлайн», 2019. С. 65–67 (0,19 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Кривіцький В. Б. Митний контроль у протидії ризикам і загрозам митної безпеки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2019.

У дисертаційній роботі здійснено наукове обґрунтування теоретико-методичних засад реалізації митного контролю у контексті мінімізації митних ризиків, проведено оцінювання та запропоновано напрями модернізації митного контролю у забезпеченні митної безпеки України. Узагальнено і уточнено підходи до визначення сутності та ролі митного контролю у сучасній парадигмі митної безпеки держави.

Досліджено та проаналізовано сучасні тенденції відпрацювання ключових факторів, що дестабілізують ефективність здійснення митного контролю в Україні. Проведено моніторинг стану виконання митницями ДФС України повноважень щодо боротьби з правопорушеннями митних правил і протидії контрабанді.

Запропоновано комплекс заходів, який дасть змогу на практиці успішно реалізувати ризикоорієнтовану концепцію вдосконалення митного контролю, що ґрунтується на поєднанні якісного та кількісного аналізу митного середовища. Запропоновано класифікацію векторів активізації митного контролю в Україні,

що дало змогу визначити вплив окремих векторів вдосконалення митного контролю на забезпечення митної безпеки України.

Ключові слова: фіскальна політика, митна справа, митний контроль, управління митними ризиками, митні інтереси, порушення митних правил, митна безпека.

АННОТАЦИЯ

Кривицкий В. В. Таможенный контроль в противодействии рискам и угрозам таможенной безопасности Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2019.

В диссертационной работе осуществлено научное обоснование теоретико-методических основ реализации таможенного контроля в контексте минимизации таможенных рисков, проведена оценка и предложены направления модернизации таможенного контроля в обеспечении таможенной безопасности Украины. Исследованы и уточнены подходы к определению сущности и роли таможенного контроля в современной парадигме таможенной безопасности государства.

Исследованы и проанализированы современные тенденции отработки ключевых факторов, дестабилизирующих эффективность осуществления таможенного контроля в Украине. Проведен мониторинг состояния выполнения таможенными ГФС Украины полномочий по борьбе с правонарушениями таможенных правил и противодействию контрабанде.

Предложен комплекс мероприятий, который позволит на практике успешно реализовать рискоориентированную концепцию совершенствования таможенного контроля, основанную на сочетании качественного и количественного анализа таможенной среды. Предложена классификация векторов активизации таможенного контроля в Украине, что позволило определять влияние отдельных векторов совершенствования таможенного контроля на обеспечение таможенной безопасности Украины.

Ключевые слова: фискальная политика, таможенное дело, таможенный контроль, управление таможенными рисками, таможенные интересы, нарушение таможенных правил, таможенная безопасность.

ANNOTATION

Kryvitskyi V. V. Customs control in counteracting the risks and threats of Ukraine's customs security. – The manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2019.

In the dissertation, the scientific substantiation of theoretical and methodological bases of customs control implementation in the context of minimization of customs risks carried out. The directions of modernization of customs control for the provision of customs security of Ukraine were proposed. The approaches to the definition of the essence and role of customs control in the modern paradigm of the state's customs security explored and refined. Covering the institutional component of customs control

and defining the imperatives of its functioning allowed to justify the customs control instruments in the context of identifying and eliminating customs risks of internal and external nature.

The current trends of key factors destabilizing the effectiveness of customs control in Ukraine are investigated and analyzed. Scientific and methodological approaches to the analysis of customs risks and the effectiveness of customs control improved, which focus on the analysis of customs risks from the point of view of customs control, as well as provide an opportunity to expand the analytical tools through independent ratings of specialized international organizations.

In the dissertation revealed that the problems of inconsistency and imperfection of the legislative framework in the customs sphere create prerequisites for abuse by the subjects of the customs system and make it impossible to organize effective customs control. In particular, the effectiveness of customs control reduced with respect to compliance with the conditions of customs regimes, determining and adjusting the customs value, the country of origin and the classification of imported goods. The monitoring of the state of implementation by customs authorities of SFS of Ukraine to counteract violations of customs rules and counter smuggling carried out. It has been proven that the main factors behind the decline in customs payments in Ukraine are a drop in its position in the Doing Business rating, as well as a decline in foreign trade.

In the research, the main methods of optimizing customs control in the context of minimizing risks and threats to customs security systematized. A risk-oriented concept of improving customs control has been formulated, which is based on a combination of qualitative and quantitative analysis of the customs environment, as well as the developments of a set of measures for institutional, regulatory and functional support of customs control. In the research a set of measures that will allow to successfully implement risk-based concept to improve customs control in Ukraine and to ensure the effective protection of the customs and combating smuggling of goods and violations of customs rules presented.

The research notes that fiscal performance of the customs authorities largely depends on the volume of customs payments accumulated in the budget, which directly determined by the volume of imports of goods. There is a need to transform the customs authorities in the direction of strengthening the controlling function, the priority of which is to ensure compliance with the customs legislation of Ukraine.

In thesis, a classification of vectors for the activation of customs control in Ukraine proposed. It was made a possibility to determine the influence of individual vectors for improving customs control and for ensuring the customs security of Ukraine, the most important of which are as follows – improvement of legislation on the functioning in Ukraine of the institution of an authorized economic operator; consolidation in the Customs Code of Ukraine of the division of customs control according to the time of acting at the previous, current and next; conducting a risk analysis at the stage of providing preliminary data (declarations) on goods imported into the customs territory of Ukraine; conducting a campaign to legalize of business related to foreign economic activity in Ukraine; activation of canine service work in Ukraine and improvement of the quality of psychological training of customs officers.

Key words: fiscal policy, customs, customs control, customs risk management, customs interests, violation of customs rules, customs security.

Підписано до друку 27.05.2019 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А031-19. Тираж 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua